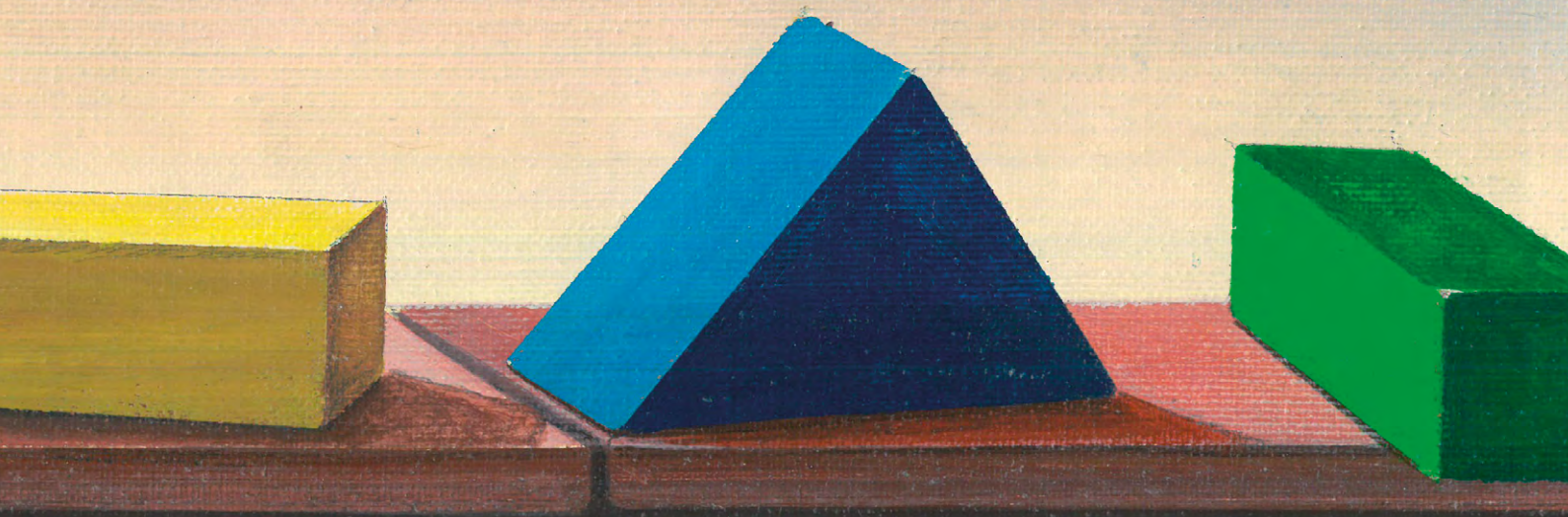

Q 45

alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions

carpeta

Política, pedagogies i ciutadania emancipada

Xavier Besalú • 5

Els relats de la història com a motiu de conversa educativa

Judit Soler i Eulàlia Collelldemont • 15

Alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions: la dimensió econòmica

Mireia Claverol i Ferran Polo • 21

La paradoxa del confinament i el teixit de xarxes

Mijo Miquel Bartual • 31

contínua

Educació d'adults: democràcia, ciutadania i emancipació

Licínio C. Lima • 43

persones, territoris i experiències

Algunes experiències viscudes d'allò anomenat educació/alfabetització política

Sebas Parra i Miquel Blanch • 55

La Troca com a projecte emancipador. La seva gènesi

Escola Comunitària de Formació Permanent la Troca • 68

Ciutadania activa al CEPA Son Canals (Palma, Mallorca)

Maria Magdalena Balle Garcia • 77

El desenvolupament local com a procés educatiu: la intervenció de l'associació IN LOCO en la Serra de Caldeirão

Maria Priscilla Soares i Alberto Melo • 86

Emancipació feminista a l'Institut Bitàcola

Maria Ballbé Martínez i C. Xavier Molina Avalos • 107

investigació

Barreres d'accés a l'educació secundària post-obligatòria a Barcelona.

Oferta, experiències escolars i orientació

Judith Jacovkis, Alejandro Montes i Aina Tarabini • 115

arxiu

dialògica

La Repartidora: sabers comuns a través dels llibres

Jordi G. Miravet • 127

fotografia • 135

llibres

La represa del moviment Freinet valencià

Consol Aguilar Ródenas • 137

La força del coneixement

Xavier Besalú • 142

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Ciutadania activa al CEPA Son Canals (Palma, Mallorca)

Maria Magdalena Balle Garcia

Al CEPA l'alfabetització ciutadana i el desenvolupament de la competència social es treballa a través dels cursos de nacionalitat i altres iniciatives com són: un club de lectura, grups de debat intergeneracional (alumnes joves de 1r i 2n d'ESPA amb dones majors de 45 anys), un club de debat al curs de Nacionalitat, cursos d'alfabetització digital, a més de grups de conversa per a alumnes d'A2 de català i espanyol, seminaris de drets i deures i la creació d'espais de convivència intercultural on hi ha una interacció real i positiva entre alumnes de diferent procedència.

Totes aquestes iniciatives encoratgen els alumnes de les escoles d'adults a què s'involucrin activament en la vida comunitària. Les activitats exposades van adreçades a grups molt heterogenis en termes d'edat, gènere i origen. Tots ells són grups vulnerables o susceptibles de patir exclusió social. Els CEPA tenen la funció de ser escoles de la "segona oportunitat" des d'un punt de vista no només acadèmic sinó també com a dinamitzadors de la ciutadania activa.

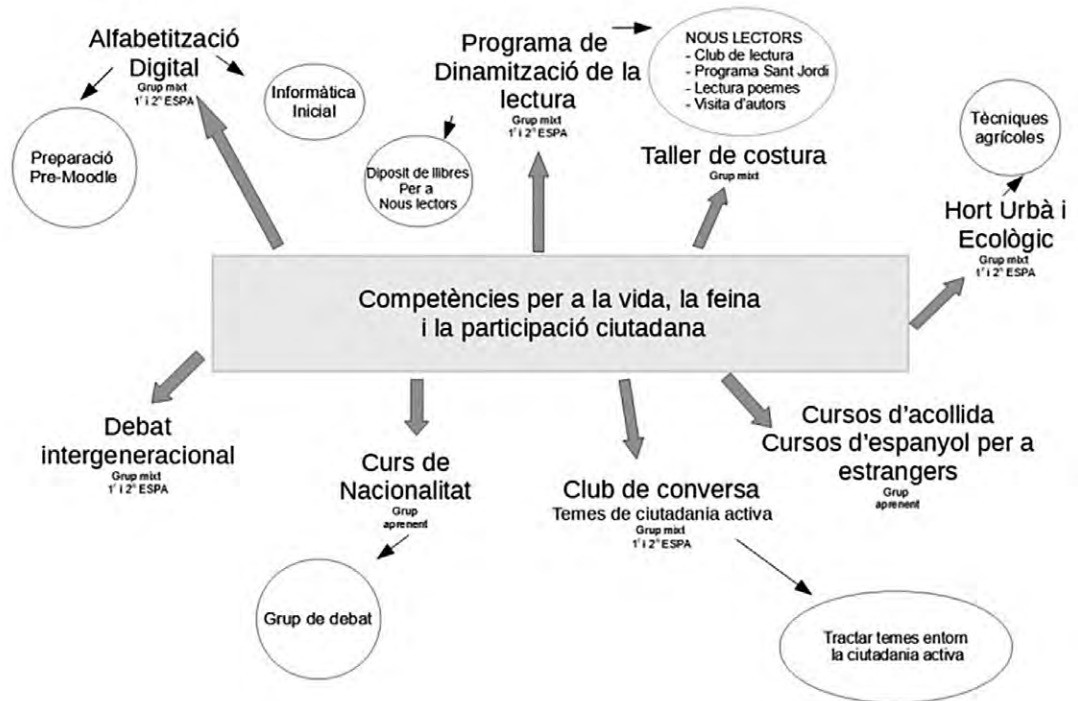
Qui som? El nostre barri

El barri de Pere Garau és el barri de Palma que té la pressió demogràfica més elevada de Palma i la previsió és que augmenti considerablement els propers anys. A més, compta amb molts pisos pastera on hi conviuen llogaters d'una gran diversitat de nacionalitats. Els darrers anys algunes iniciatives dels veïns i el moviment assembleari del barri han dut a terme algunes pràctiques molt interessants com la creació de la tau-la proinfància, encapçalada pels serveis socials Llevant-Nord i més de 15 entitats, escoles i associacions. El treball en xarxa ens ha dut a generar una sinergia entre el CEPA i les escoles públiques del barri. Els pares de les escoles assisteixen als cursos que organitzem. Un altre partenariat molt fructífer és el creat entre Serveis Socials, les ONG i entitats socials i cíviques de la barriada i el CEPA. Els usuaris d'aquestes entitats, sense ànim de lucre, assisteixen als taller de costura, al curs de Nacionalitat i gaudeixen també de l'hort urbà del CEPA entre d'altres espais.

Les experiències que s'exposaran a continuació han desenvolupat, d'alguna manera, alguns aspectes essencials de la ciutadania activa. Totes elles estan emmarcades en diferents programes educatius europeus d'inclusió social duts a terme des de l'any 2005 adreçats a quatre grups en risc d'exclusió social per diferents motius:

- **'Eurostory a puzzle of the history of the 20th century'** (2005-2007): adreçat a alumnes de secundària que van fracassar als instituts i que estan en risc d'exclusió social. S'han reenganxat a l'educació formal després d'haver sofert molts entrebancs en el món laboral.

- **'Ecolinguae, a world of minority groups in a globalized Europe'** (2008-2010): adreçat a grups minoritaris.
- **'Lady Cafe, training for women over 45'** (2011-2013): adreçat a dones majors de 45 anys en atur.
- **'Citizens First, aprenentatge integrador per a dones immigrants'** (2017-2022) i la segona part del projecte, **'First Generation, Second Chance'**, s'adrecen al col·lectiu de pares immigrants en general. Té com a objectiu combatre l'abandonament escolar entre la població migrada.

Les primeres activitats que exposem són activitats consolidades al CEPA, ja que a partir d'alguns dels projectes esmentats a dalt, s'han incorporat a l'oferta del centre. De fet, s'han convertit en activitats 'ham', iniciatives captivadores que atrauen la població migrada més remota a les escoles d'adults. Totes elles han perdurat en el temps i són part del dia a dia del CEPA, malgrat l'acabament del finançament dels projectes generadors. Actualment només n'implantem un.

Pel que fa a l'aspecte d'integració dins de la comunitat d'acollida, la mallorquina, des del nostre centre escolar volem oferir-los no només formació sinó una sèrie d'ac-

tivitats socials perquè coneguin la llengua i la cultura de la nostra illa. Les dues activitats destinades a crear un espai de convivència intercultural són:

- A) L'hort ecològic i urbà: espai de convivència intergeneracional i intercultural, creat arran del projecte *Citizens First*: apoderament i formació integral de la dona immigrada.

Els darrers anys s'ha fet un esforç per tenir un centre obert a la barriada: un hort urbà a disposició de tots els veïns amb un doble objectiu. D'una banda, animar a les dones migrades del Nord d'Àfrica i altres grups extracomunitaris, majoritaris en el nostre entorn, a sortir de l'àmbit domèstic i establir noves coneixences en el barri. Per això, hem fet de l'hort un lloc

de trobada on hi participen principalment dones migrades de totes les nacionalitats, usuàries del projecte europeu *Citizens First*, i alumnes d'ESPA. D'una altra banda, els nostres alumnes, principalment joves d'entre 18 i 25 anys, necessiten prendre consciència del valor afegit i enriquidor que suposa viure en un barri intercultural. La participació en l'hort pretén crear una interacció real i intergeneracional mitjançant activitats adreçades a ambdós col·lectius: elaboració de sabó amb herbes aromàtiques, de saquets d'herbes per guardar la roba, etc. Algunes de les activitats plantejades són liderades per dos grups d'alumnes molt diferents i, inicialment, molt distants. Les activitats a més poden ajudar a crear un vincle intergeneracional molt interessant per a l'aprenentatge d'uns adolescents que s'han reenganxat a l'educació.

Creació olis essencials

Activitats liderades pel col·lectiu de dones migrades.

Les dones esdevenen les talle-ristes i transmeten els seu co-neixement de botànica, cuina, etc. Les dones del Nord d'Àfrica solen tenir un domini de la flora del seu entorn més immediat pel que fa a les herbes aromàtiques i les espècies que es fan servir a cada estació i, sobretot, coneixen les propietats medicinals de cada una d'elles. El fet de parlar d'un tema que dominen pot ajudar a rompre el gel en els tallers que s'organitzen amb els alumnes d'ESPA. Els tallers poden ser de botànica o de cuina de temporada aprofitant part de la collita.

Activitats liderades pels alumnes de 1r i 2n d'ESPA,

són els promotors de l'activitat de conscienciació mediambiental. Juntament amb la professora de Ciències expliquen el que han après a classe de natura a les dones migrades: com reciclar la matèria orgànica i com fer servir la compostera; abasten temes envers la conveniència de controlar plagues de manera natural, sense utilitzar cap mena de productes químics i també quins són els avantatges de menjar fruita i verdura de temporada i de productes de proximitat i el paper que juguen espècies com les abelles per a la pol·linització i la necessitat de mantenir la diversitat de la fauna per tal d'aturar el sorgiment de nous virus. Aquesta activitat està coordinada pel Departament de Natura i per la Comissió de Medi Ambient i Salut. És una activitat transversal que contribueix a la conscienciació mediambiental.

A més, l'actual crisi del coronavirus ens ha fet veure la importància que té la producció pròpia per reactivar l'economia local.

- B) L'Ecoarmari de roba i el taller de costura** és el segon espai de convivència intercultural. Com l'hort ecològic, té un doble vessant com a activitat per fer retocs a la roba, cosir i customitzar-la. Ha estat un espai d'inter-

Creació de sabons amb herbes de l'hort

canvi de roba que ha funcionat molt bé com a activitat 'ham', ha engrescat a les dones i al mateix temps ha afavorit realment la interacció entre les dues comunitats: la mallorquina i la nouvinguda. Les dones estrangeres tenen molt interès en aprendre a cosir i moltes d'elles han esdevingut talleristes amb els anys. En molts dels seus països hi ha una llarga tradició de microcrèdits destinats a tallers de costura i per això moltes d'elles s'apunten al taller amb algunes nocions. La segona part de l'activitat és molt més teòrica i està relacionada amb la conscienciació ecològica. S'organitzen tallers de reciclatge amb la fundació deixalles i es combina la part teòrica de conscienciació de com prevenir el consum frenètic amb una part més pràctica, que consisteix a donar una segona vida a la roba.

Visita a l'albufera d'Alcúdia (explorem la fauna)

tes amb els anys. En molts dels seus països hi ha una llarga tradició de microcrèdits destinats a tallers de costura i per això moltes d'elles s'apunten al taller amb algunes nocions. La segona part de l'activitat és molt més teòrica i està relacionada amb la conscienciació ecològica. S'organitzen tallers de reciclatge amb la fundació deixalles i es combina la part teòrica de conscienciació de com prevenir el consum frenètic amb una part més pràctica, que consisteix a donar una segona vida a la roba.

Activitats de present i futur:

C) Ciutadania activa a grups que assisteixen al curs per obtenir la nacionalitat (cursos 2019-2021).

El CEPA Son Canals és l'única escola d'adults de les Illes Balears que prepara l'accés a aquestes proves. Arran del curs hem creat un club de debat integrat en el currículum de Nacionalitat.

Alguns exemples del focus temàtic del debat són: la participació ciutadana i la democràcia, a partir del model polític dels seus països com a referència (el 98% d'alumnes són africans); el pas d'una dictadura a la democràcia; els drets i deures fonamentals com a ciutadà europeu o canvis a la societat espanyola els darrers 40 anys.

Al marge dels debats generats a partir del temari, es fomenta la participació en activitats com el 25 N i el 8 M, el dia internacional dels drets humans, el dia mundial de la llibertat de premsa, etc. Aquesta activitat es preveu que tingui continuïtat al CEPA els propers anys.

D) Preparació premoodle per a poder assistir a un curs semipresencial. Durant el curs 2020-2021 s'ha ofertat un curs d'espanyol al SOIB (Servei d'Ocupació de les Illes Balears) al CEPA a través de la plataforma Moodle adreçat principalment a la població migrada, que requereix una formació digital. El CEPA proveeix recursos, suport informàtic i unes sessions per preparar els alumnes. A causa de la COVID tots els cursos es fan, en gran mesura, virtualment. Probablement aquest model d'ensenyament se seguirà implantant durant el curs 2021-2022.

Aquest curs d'espanyol ha servit per posar de manifest que la majoria dels alumnes immigrants necessiten una mica de suport per fer el curs a distància. Alguns han desenvolupat fòbia a la tecnologia. Aquest suport és insuficient si no trobem un professor de la matèria que faci veritablement de tutor, que tingui cura de la part emocional, en cas contrari, aquesta transició del curs presencial a la distància està condemnat a ser un fracàs. En el nostre cas, hem treballat amb una professora nadiua, que és una igual perquè és colombiana i fa poc temps que viu a les Illes. Ha passat per situacions semblants als seus alumnes i mostra una gran empatia. En aquest cas, l'elecció del professor és molt important.

Hi ha moltes emocions que s'activen davant el procés d'aprendre a aprendre a través de les TIC. Quan es tracta de persones adultes, cadascun arriba amb la seva experiència, i les emocions que això desperta, són diferents. Per això, la figura del tutor per acompanyar a l'alumnat per a guanyar seguretat i confiança en si mateix és molt important. A l'acompanyament que es fa en aquests cursos predistància les competències emocionals s'han de treballar i les eines digitals s'han d'incloure de manera paulatina. L'escletxa digital i social als CEPA és fa molt evident

Una part important de l'alumnat no té possibilitats d'utilitzar les TIC i corre el risc de quedar-se fora en una societat i una economia cada vegada més digitalitzades. El CEP-IBsteam (Centre de professors que treballa per a la introducció de l'aprenentatge digital als centres educatius) ens donarà el suport tecnològic i els recursos humans per dur a terme aquest curs l'any que ve de manera encara més organitzada i sistematitzada.

Activitats organitzades anys enrere i que van contribuir a treballar la ciutadania activa:

E) Drets i deures de la dona immigrada en els dos primers anys del projecte *Citizens First* (2017-2019): apoderament i formació integral de la dona migrada.

Els dos primers anys es va oferir formació en un doble sentit: com a ciutadans i com a membres d'una comunitat amb uns trets identitaris específics.

Pel que fa a la integració en la ciutadania es van organitzar uns cicles de xerrades entorn al qual un estat democràtic ofereix i demana als seus habitants, tenint en compte la perspectiva de gènere. Consideràvem important per a les dones immigrades conèixer la legislació tant estatal com autonòmica, incidint en els drets i deures cívics. Com a treballadores han de tenir accés a la legislació laboral i informació sobre el mercat de treball a Mallorca i la formació que en necessiten. També consideràvem crucial el fet que poguessin accedir a la informació sobre temes de salut i dona en els cicles vitals: anticoncepció, maternitat i climateri. Per aquestes dones era important estar protegides i protegir les seves filles contra la violència masclista i calia facilitar-los un assessorament sobre centres d'acollida, informació pel que fa als maltractaments, a com evitar pràctiques prohibides com l'ablació, matrimonis forçats, abandonament dels estudis imposats a les adolescents, etc.

F) Debat intergeneracional: intervenció de les dones 45+ a classe de 1r i 2n d'ESPA (2011-2013).

Les dones participants en el projecte europeu *Lady Café*, convertides en formadores durant el segon any del projecte, van esposar diferents problemàtiques derivades de la seva generació com ara: la manca d'oportunitats per estudiar a la universitat en el seu moment; els sostre de vidre o la continuïtat del rol de gènere (les dones han de seguir fent de cuidadores de la gent gran, manca de conciliació familiar i de corresponsabilitat...). Es crearen grups de debat després de l'explicació de les dones sobre experiències viscudes a diferents grups classe d'ESPA, format majoritàriament per adolescents. Els alumnes d'ESPA plantejaren possibles sortides i solucions als problemes, després de participar en el debat amb les dones. L'origen de debat es generà a partir de diversos problemes i es donaren solucions tenint en compte el bé comunitari. Aquestes dones, durant els primers anys dels projecte es van formar en molts aspectes, com ja s'ha esmentat, i ja es trobaven suficientment preparades per encapçalar aquests debats davant els alumnes d'ESPA, alumnes que han crescut en una societat democràtica i amb certs valors consolidats però que segueixen enfrontant-se al mateixos reptes.

Algunes d'aquestes dones continuen a dia d'avui amb la tasca com a talle-ristes o voluntàries al CEPA en el taller de costura per dones immigrades, a l'hort ecològic, etc.

Experiències d'èxit del passat que es contempla organitzar-les i adaptar-les a la nova situació COVID 19 en un futur:

G) Transició d'una biblioteca escolar a una biblioteca municipal. El CEPA comença a treballar en aquest projecte.

Es preveu que la biblioteca, que compte amb un dipòsit de llibres de més de 3000 exemplars, es pugui obrir a tot el barri amb un programa de foment de la lectura per a alumnes nouvinguts. Aquest programa consisteix a comptar amb llibres per a nous lectors, clubs de lectura adaptats als nous usuaris, un programa de lectura de poemes per apropar la poesia als ciutadans i visita d'autors a la biblioteca. El CEPA ja ha participat en alguna experiència entorn al foment de la lectura per a nous lectors.

L'any 2011, en un moment àlgid de la recessió econòmica, es va organitzar el primer club de lectura al CEPA arran del projecte *Lady Cafè: apoderament de la dona major de 45 anys en atur*. Aquest projecte va ser considerat una història d'èxit pel Consell d'Europa. El club de lectura girava al voltant d'escriptores europees feministes com Sofi Oksanen (Finlàndia), Dacia Maraini (Itàlia), Julia Malionova (Bulgària), Elif Shafak (Turquia). Es pretenia fomentar la competència lectora i crear el primer club de lectura i de debat. Es van triar escriptores europees feministes. D'aquesta manera es pogué veure que els reptes de les dones són els mateixos arran d'Europa. Es van triar països molt diferents per posar de manifest aquest fet.

Es van aprofitar les lectures per introduir i explicar diferents tipus de microviolències i situacions discriminatòries, estereotips que cal superar envers la dona a través d'aquestes lectures. Una vegada les dones en atur participants van ser formades el primer any en un programa que incloïa altres disciplines a més de la literatura com la informàtica o el teatre social, esdevingueren formadores com hem explicat i intervenen a classe amb alumnes d'ESPA. Les xarxes socials ens serviren per treballar el contingut de gènere i perquè creessin un grup de comunicació i contacte entre elles, a més d'ajudar-les a treballar el sentiment de pertinença a un grup.

H) Club de conversa.

Aquesta activitat està emmarcada a les classes d'Espanyol per a Estrangers (A2) i Acollida Lingüística de Català (A2). És una activitat que es pot incloure a classe. La idea és treballar la transversalitat amb la població nouvinguda tocant els següents temes, que considerem cabdals per als alumnes nouvinguts, que gaudeixen de la ciutadania europea amb els seus drets i deures: l'equitat de gènere, el compromís amb la sostenibilitat, el compromís ètic i els valors que ens ofereix una societat democràtica. Aquests temes es treballen també al curs de Nacionalitat.

Conclusions

La importància de dissenyar programes adaptats a les necessitats reals de la població adulta és un fet indiscutible. Després de la crisi econòmica i social creada ar-

ran de la COVID-19 és encara més important adaptar la formació dels CEPA a les noves necessitats. De fet, el curs de Nacionalitat n'és un exemple. Amb el temps, aquest curs s'haurà de fer en línia perquè la demanda supera, per molt, l'oferta. Els CEPA de Balears haurien de tenir una oferta més adaptada al seu context perquè les necessitats formatives dels alumnes varien segons el context del centre.

El valor afegit de connectar l'alfabetització digital amb altres alfabetitzacions (lingüística, lectora, cultural i cívica) es reflecteix en les activitats que es presenten en aquest article. Molts dels alumnes de Nacionalitat tenen dificultat per escriure en castellà i, en alguns casos, fins i tot no entenen bé la llengua, cosa que suposa, que a vegades les explicacions s'han de traduir a l'anglès i al francès. Les activitats que es presenten formen part de diferents programes europeus ja conclusos però moltes d'elles han perdurat en el temps perquè entenem la formació de la població migrada de manera holística. No es pot desenvolupar una única habilitat o competència sinó que s'han de treballar de manera global sense deixar de banda les emocions compar-tides i l'acompanyament emocional i sobretot en moments com els que vivim.

És important que intervenguin diferents departaments a l'hora de dur a terme aquest tipus d'iniciatives a fi d'aconseguir que les activitats dirigides a la població migrada tinguin un impacte real, que arribi a la comunitat i a la societat en general.

L'article reflecteix com aquesta crisi ens ha fet adonar d'una nova mirada cap a altres perspectives a l'hora d'enfocar estratègies de treball al CEPA. La nova situació derivada de la pandèmia ens ha ajudat a activar metodologies actives alhora que feiem servir les tecnologies. Per introduir a la població migrada l'aprenentatge d'eines digitals s'ha de fer de manera transversal i, a més a més, cal tenir revertir les baixes expectatives que els alumnes migrats solen tenir d'ells mateixos. Treballem amb alumnes que han passat per experiències punyents i que els han fet migrar. Al mateix temps són persones que, en general, tenen una fortalesa i una voluntat increïble.

Totes aquestes iniciatives són de fàcil aplicabilitat a altres CEPA amb població immigrada. El fet diferencial amb altres CEPA de les Illes és que la feina en xarxa ens ajuda a implementar un programa que inclogui totes les alfabetitzacions de manera global (alfabetització lectora, digital, ciutadana, etc.)

Com s'ha esmentat abans, feim feina amb un grup de voluntaris, formats a través de diferents programes europeus, que ha desenvolupat un sentit d'afecció cap aquestes iniciatives d'inclusió social. Es tracta d'un sector de població adulta, major de 60 anys, amb moltes inquietuds socials i amb molta energia, grans capacitats i ganes de participar en una societat transformadora i més justa. En aquest grup hi ha dones migrades semi integrades, que amb el temps han esdevingut talleristes i que tenen molts més recursos i empatia per acompanyar el grup de dones manco integrades i més allunyades de l'escola.

Revista semestral
primavera 2021 · Núm. 45
12 €

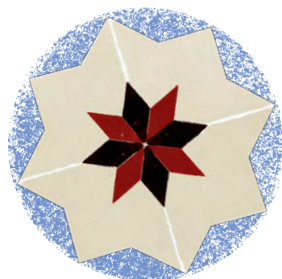
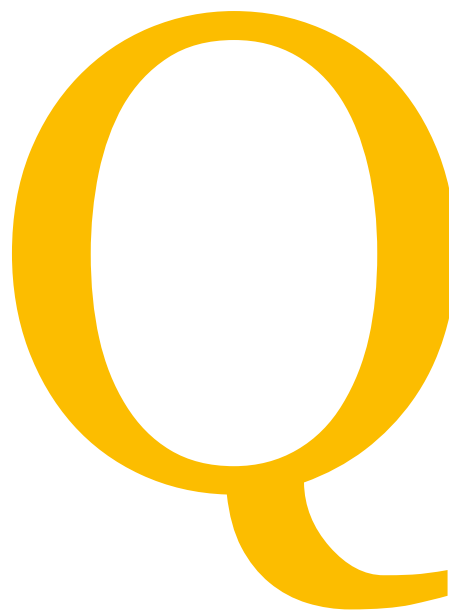

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

 Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFA FRANCESC BOSCH IMORATA

seminaris
estiu viu

